

Buna u kaštelu

Mašenka, lipa i mlada divojka, bila je zaposlena kot guvernanta ili odgojiteljica kod grofa Sergejiča. Grof Nikolaj Sergejič bio je vrlo bogat človik, imao je veliko imanje i nasred toga imanja velik kaštel s lipim parkom. Bio je već nekoliko ljet udovac i malo stariji muž, kad se je po drugi put oženio i doprimio u svoj kaštel prilično mladu i snažnu ženu Fedosju Vasiljevu. Upoznao ju je stopr kratko pred ženidbom i bio je jako zaljubljen, tako da nije spoznao nje neobičnu ćud. Ali vrijeda potom, kad se je nova „grofica“ doselila u kaštel, pokazalo se je, gdo je pravi gospodar kaštela – ne grof, nego njegova mlada žena. Nju je moralo poslušati sve osoblje velikoga kaštela: kuharice, sluge, službene, podvarači, vrtljari – pak i sam gospodin grof Sergejič. Svi su morali činiti ono, ča si je ona ravno zaželjila i ča je njim

rekla. Kad je Mašenka jednoč našla malo slobodnoga vrimenta, prošla je – da se na čas oslobodi svega pritiska – u park, da se malo prošeće i da si umiri živce. Na povratku u kaštel joj je portir otvorio vrata i značajno kazao s prstom gori na kat. Ona je postala i poslušala. Jedna službena se je prigušeno plakala, a druga si je zatiskala uši. U koridoru je prošao mimo nje gospodin grof, ali ni ogleđao se nije na nju. Kad je prošao nekoliko korakov dalje, čula ga je kako brunda: Strašno! Ča ne stvara!...

Čim dalje je išla, tim jače je ćutila nemir i napetost u kaštelu. Kad je došla do nje sobe i otvorila vrata, vidila je, da kod stola stoji grofica i meće rupčace, krpice, konce, gumbice, igle i toaletno dugovanje u nje ručnu torbu. Grofica se je zdrhnula, postavila torbu na stol i rekla: Oprostite, nehoteć

sam srušila vašu torbu, zadila sam se s rukavom... i odmaglila je van. Mašenka se je ogledala po nje sobi, i sve ča je vidila, nije mogla razumiti: Ladica nje stola bila je do polovice izvučena, steljna pratež je bila drugačije položena, po cijeloj sobi se je vidila velika neuredba. Bilo je očito, da je negdo sve dugovanje u nje sobi prevraćao i nešto iskao. Ali zbog čega? Mašenka se je sjela na divan, zakrila oči i se je gorko plakala. U sobu je stupila jedna službena i Mašenka ju je tužno pitala: Liza, znate vi, zač je u mojoj sobi sve prevrnuto, gdo je ovde ča iskal? – Ča ne znate? Zginul je naše gospodarice on dragocjeni broš s velikim brilantom zaokružen s vridnimi dijamanti! – Da, ali zač to išću kod mene? – Sve su prekopali i svagdir iskali. Morale smo se još i do gola svlići, da vidu, je li nimamo na sebi ča shranjeno. – Strašno! Mislu, da sam ja to učinila? – Gospa grofica je to činila s vlašćimi rukami, a gospodin grof je nek izdaleka gledal pak je ništo mrmrljal i kotno kokoš kokodakal, ča nigdor nij mogal razumit. Ali ako vi toga niste učinili se ne pra-

vate bojat! Ništ vam se ne more stat!

– Boli me, da gdo more na mene sumljit! Rekla je Mašenka, hitila se na stelju i opet gorko plakala. Ne samo da je bila silno zbantovana, nego i svakarkove misli su joj išle po glavi: i nju bi mogli pregledati i do gola svlići pak ju pod stražom po cesti peljati u onu škuru uzu odzdol u pivnici, kade zatvaraju razbojnice i tate i kade bižu miši, šćakori i odurne stonoge simo-tamo!

– Dojdite na objed! – zvali su Mašenkku.

– Ču li pojti ili ne? – razmišljala je kratko Mašenka. Onda si je ipak popravila frizuru, zribala si u ručnik svoje zaplakane oči i lice i prošla u blagovaonicu. Onda su već bili započeli s objedom. Na jednom kraju velikoga stola sidila je Fedosja Vasiljevna, a na drugom – njoj nasuprot – Nikolaj Sergejič. Na jednoj strani sidili su gosti, na drugoj dica. Dva podvorniki u fraku i s bijelimi rukavicami su servirali. Svi su znali, da je gospodarica srdita i zle volje, zato se nigdor nije posegurao govoriti. Čulo se je samo struganje žlicov po pladnji. Prva je počela govoriti gospodarica i pitala s hrapavim

glasom poslužnika:

– Ča imamo još za jist?

– Pastrvu na ruski način.

– Ne, odbrusila je grofica.

– To sam ja naručil – popaščil se je da veli grof – ali ako to tebi ne odgovara, dostat ćemo ča drugoga.

Grofica Fedosja nij rado jila nijedno jilo, ko nij ona sama naručila i od jada veljek su joj curile suze po licu.

– Nećemo se sad iznervirati – pokušio je domaći liječnik, ki je sidio uz groficu, da ju umiri, ter ju je gladio po ruki. Iako je ta broš vridan 10 tisuć rubljev, vaše zdravlje je od toga čuda već vridno!

– Nije meni žao za deset tisuć rubljev, ali mi je žao, da ja moram živiti pod istim krovom s onakovimi ljudji, ki krađu! Tako se plaća moja dobrota?

Svi su potisnuli glave i svaki je gledao u svoj pladanj, ali Mašenki se je činilo, da svi gledaju u nju i da to njoj ide sputa. Zdignula je servijetu, pretisnula na svoje lice i rekla plaćući se:

– Oprostite, meni je čemerno, ja već ne morem. Glasno je porinula stolac od sebe, onda se je stala i prošla hitro van.

– Zaistinu nij bilo potribno, da si svu nje hižu prekopala i razrovala – rekao je skoro plaćuć grof Sergejič svojoj ženi.

Kad je Mašenka došla u nje hižu, povalila se je na stelju, malo umirila i polako su joj došle druge misli u glavu: Kad bi imala čuda pinez, prošla bi i kupila najdraži broš na svitu i ga hitila toj arogantnoj, nazlobnoj ženi u pladanj. Ili bi si kupila sjajnu kočiju, u njoj dovezla u kaštel, stala pred balustradom i viknula: Gospa, je ovo vaš broš, koga išćete?

To su bile ali samo sanje. Zapravo je mogla nek jedno učiniti: Van iz ovoga nesrićnoga kaštela i kraj od ovih nemilosrdnih ljudji! Skočila se je iz stelje i počela zapokivati nje stvari.

– Smim stupiti nutar? – pitao je za vrati Nikolaj Sergejevič. On je bio tiho pristupio k vratom i govorio s tihim, mekim glasom. – Smim li?

– Hodte nek nutar!

Došao je nutar i stao kod vrat. Neko vrime je gledao u Mašenkku i onda tužno pitao:

– Ča to kani bit, kamo se spravljate?

– Oprostite! Ja ću projt... vašu gospa me je jako zbantovala.

– Razumim. Ali to nij potribno, pokazalo se je, da ste nekrivi.

Mašenka ništ nije odgovorila nego je dalje zapokivala.

– Ako vas je moja žena i zbantovala... mer ju poznate kako nagla i kako tvrde glave je ona... Vi štite?... Onda vas prosim u moje ime i u ime moje žene za oprošćenje!

Mašenka ga je s nje velikimi i заплаćenimi očima pogledala i rekla:

– Znam, da ste vi nekrivi, nekat se zaman mučit. Ja idem.

– Onda ću vam reć istinu: Kriv sam i ja. Čujte ada i to, ča ja ne bi ni u spovidnici rekao, ča ne bi rekao ni u poslidnjem hipcu pred mojom smrću: Ja sam zeo ta dragocjeni broš moje žene! Zeo sam ga, kad tribam pinez. Ovo imanje,

ov kaštel i bogatstvo prevridnio je moj otac. Do sada je bilo moje.

Ali moja žena je sve rasprudila. Mi sada živimo samo još na dug. I ta broš, koga svi išćemo, slišio je mojoj majki. S njim kanim platiti barem jedan dijel našega duga.

Kad je Mašenka to čula, nije mogla vjerovati i je drhtala na cijelom tijelu.

– Nikolaj! – vikala je Fedosja Vasiljeva svojega muža. I on je, pravoda, veljek morao pojti k njoj. Kad je išao se je još okrenuo s prosećimi očima najzad prema Mašenki. Ali ona je glavom mahala: Ne, ne! Kad je grof Nikolaj Sergejič došao najzad, Mašenke već nigdir nije bilo...

(Po Antonu Čehovu)

Petar Tyran

Mobitel ili handy nas dirigira i vlada našim svitom

Znamo zaista komu sve to triba ča snimamo i odmah šaljemo dalje? Koga zaista zanima ča smo doživili, pojili, popili ili si oblikli? Znamo li da skoro nikada ne i zaista otvaramo svoje od dana u dan nabujene nepregledne digitalne arhive? Nije li tako, da bi se tribali otresti te čemerne navike, osloboditi se je kako se oslobadjamo od alkohola ili nikotina? Škljocamo, knipsamo svaki dan, hektično, brzo, još brže iz svake pozicije a pritom ni ne razmišljamo, za koga, komu je to uopće potribno. Moguće da ćemo još negdje viditi kad neka starija žena gotovimi pinezi plaća na blagajni. Još ćemo samo tu i tamo, ovde i onde, koga viditi, da otvara mošnjicu, novčanik i otkrije se ta pretinac od prozirne plastike kakovoga su imali stariji modeli novčanika. Pred svim kod generacije, „old and white“, se nutri nahadja fotografi-

ja njegove hižne družice ili barem nekadašnje ljubavnice, nje hižnoga druga ili nekoga filmskoga lipotana – obično u malom formatu kako je (bio) potriban za osobni dokument, kako nekada npr. za putovnicu ili vozačku dozvolu. Usput rećeno: znate još kako su nekad izgledale vozačke iskaznice? Vi da, ali oni mladji? Rozecke su bile i posebno za njih su se bili kreirali bezbrojni etuii, kutijice, kamo su točno pasale i da se nisu tribale izvaditi ako nas je policajac kontrolirao. Imate ju znamda još – i vozačku i etui? Ja da – iz 1973. ljeta. I još svenek valja, mislim barem. No pravoda, svaki put kad me zaustavi policajac i me prosi za vozačku i mu ju izvadim iz jur, iskreno rećeno, jako poderanoga etuija, me gleda iz najpr, sa strane, pogleda svojega kolegu, mu nešto šušlja u uho, razmišlja a pak po dužem času sumljivoga gledanja

me zapita: „Znate ionako, da bi jur davno tribali novu, modernu vozačku. Gdo bi vjerovao, da ste to na slici zaista vi?“ Onda ja obično, ako je zboka s manom, prosim moju ženu za pomoć, da posvidochi, da sam to na slici ja, iako me onda takovoga kakov sam na toj slici još dugo nije poznala. Ali vrnimo se toj po ljeti malo zreljoj ženi i nje mošnjici, u kojoj ima nekoliko tih malih fotografijov, po jednu od svakoga. Sin joj je na drugoj fotografiji u svetačnoj prateži, vitak i tanak s labdom ispod noge, a na tretoj nasmijana kćer drži unuka u naručju. Četire osobe, jedini ljudi, ki su ovoj starojmajki stvarno važni, stali su u samo tri omotnice jedne ter iste mošnjice. Cijeli svijet jedne žene se je sažeo u tri prizore zamrznute u vrimenu.

Koliko fotografijov nam je dosta? Sām sebe upitam gledajući kako žena plaća na blagajni na izlazu iz prodavaonice.

U virtualnoj pameti naših mobilnih telefonov, iPhonov ili iPadov svaki od nas najvjerojatnije ima pohranjeno jur deset tisuć, ako ne sto tisuć fotografijov i videofilmov. Čudno smo se navikli, da bilježimo svaki hipac, trenutak

našega sve brže prolazećega života. Fotografiramo jila, košulje, cipele, odjela, pratež, haljice, štiklice, stane, vrte, stabalja, bicikle, automobile, pse i mačke, prvopričesnike, bermanike, zaručnje i zaručnjake, od slive do črišnje i tunje, sve živo i mrtvo.

Ako dojdemo na pogreb, nategnut ćemo turobno lice prlje nego snimimo selfie, s drivenom škrinjom u pozadini. Ako ulazimo u dizalo, lift, obavezno se uslikamo u zrcalu. Škljocamo, knipsamo svaki dan, hektično i uopće ne razmišljamo će li to koč gdo pogledati.

Nije li tako, da to nikoga ne zanima ča smo doživili, pojili, popili, oblikli – pak i sami zapravo nikada ne otvaramo svoje digitalne arhive?

Morali bi se otresti ove nepotribne navike, osloboditi se od nje kako se oslobadjamo od alkohola i cigareto. Ča se mene tiče, pres-tao sam s kurenjem, pušenjem – po kih 20 ljet najprvo samo nekom društvenom prigodom a onda pak i sve češće i jače i u domaći prostorija – jur u januaru 2004. ljeta, a s alkoholom se zapravo nikada nisam bio tako pravo sprijateljio.

Koliko me ja pak bludilo to škljocanje sam opazio pri nedavnom pohodu Dvorca Belvedere blizu Hrvatskoga veleposlanstva na Rennwegu iliti Hrvatskoga centra u Schwindgasse, muzeju u kom se nahadjaju nevjerojatni biseri domaćega i internacionalnoga slikarstva, bogatstva umjetnosti i svitske kulture. Ja sam bio jedan od rijetkih bez mobitela u ruki. Gotovo svi okolo mene imali su uključene kamere i slikali, morebit da se pohvalu, ne znam komu, kako su stali ispred zlatoga Klimta i iscrpljenih ljudskih tijel Schielea. I to je, čini se, bio vas smisao njevoga dolaska. Doletili su morebit s drugoga kraja svita, puno njih iz Japana, Koreje i Kine i platili 19.90 €, da bi bižali po prostrani prostorija ove jedne od najvećih galerijov svita.

Ne kanim suditi o tudji životni izbori, ali to me je bludilo. Zauštavio sam se pred „Poljupcem“ Gustava Klimta sa svišču, da je to u mojem životu nešto izvanredno svetačno. 49 ljet sam čekao, da vidim ov kušac, poljubac ljubavnoga para i morebit već nikada neću viditi jednu od najvažnijih slik u povijesti umjetnosti. Ovako pred manom i uživo je ta ljubavni

foto: Pixabay/IqbalStock

par bio još čuda lipši nego u knjiga i časopisi, i nisam se ga dost mogao nagledati tih istaknutih farbov, kimi se je služio slikar. I dokle sam tako ganut stao „pogodila“ me je prošnja nekoga Kineza. „Ekskjuz mi“ obratio mi se je uljudno i proseći da idem na stran, mahajući mobitelom i pri-tom nije usporio korak, pak je škljocnuo i produžio dalje. Klimtovo remek-djelo, majstorsko djelo, za Boga miloga, nije držalo njegovu pažnju duže od dvih sekundov. Zač, sam se zapitao, zač je došao iz tako daleke jugoistične Azije, za 2.200 € i letio deset uri ili već? Ča samo zato, da je mobitelom fotografirao te prave zlatne liste pometane na platno. Pak to

je mogao imati, da je ostao doma. Da je u Google ukucao, utipkao „Schiele, Der Kuss“, za sekundu bi mu se otvorilo bezbroj slik boljih od onih, ku je napravio. Ča to nije nevjerovatno bedavo?

Dogadja se to često, gustokrat i vam, da ste na koncertu ter da ne vidite pozornicu od šume ruk s podignutimi mobiteli? I onda trpim od toga, da me ovi idioti bludu dokle iz neke nerazumljive navike činu nešto potpuno beskorisno. „Spustite ruke!“ vičem im u sebi. „Uživajte u koncertu! Negdo je jur na Youtube stavio čuda kvalitetniju snimku toga ča vi imate.“ Jako ugodno mi je bilo nedavno na jednom koncertu Hansa Theessinka, poznatoga i u Gradišću, austrijskoga bluesgitarista s nizozemskimi korijeni, koga nigdor iz publike nije snimao. Zgora na po-

zornici 76-ljetni Theessink, a mi zdola. Med nami nije bilo puno mladjih i zdravijih. Većinom su to bili ocvali rokeri sa sjedimi tankimi vlasi, neki još i s jako tankimi repići do ramen. Neki, ki su imali stente u žila, mučili su se s upalami prostate, zračili se od tumora na prsi i pili tablete za visoki tlak. Svi smo bili svisni, da život ne dura vjekovječno, da nimamo već vrimena za bedavosti, da valja upitati svaki hipac lipote, ki nam je preostao. Ljuljali, šujcali smo se samo u ritmu muzike i nigdor, ali zaista nigdor u dvorani nije podigao mobitel s uključenom kamerom.

„Postanite i zaustavite se, da podušnete kitice“ – velu Indijanci u Ameriki, a ja bi dodao još ča: Nekatate je slikati, samo je podušnite.

Jakov Berlaković

Lako je sada školarom u osnovni ali i u viši škola, kot na priliku u gimnazija i slično, ar dostaju knjige besplatno od države, a više škole moru pohađjati skoro u svi veći mjesti u bližoj okolici.

Drugačije je to bilo – a tomu još gor nije tako dugo – kad je Tomac išao u školu.

Knjige si je morao svaki školar sâm kupiti. Zato se je i šparalo. Čudakrat su se kupovale – da budu lakocjenije – prenošene knjige. A to je bilo i viditi na nji: zvećega su bile ubadane, nečiste, popisane, katkada pokinute i popravne, pune flekov od pila i jila. Na svakoj strani je bilo ča podcrtano, dodatno napisano, nelipoga nacrtano i počečrkano. Nije se bilo lipo učiti iz takovih knjig. A ča je bilo najgore: školari viših škol morali su ostaviti domaće selo i pojti kamo u varoš na školovanje i onde plaćati za kvartir, hranu itd.

Takova sudbina čekala je i Tomaca. Bio je dobar školar i dospio u gimnaziju u varoš. Onde si je dilio s još jednim dičakom jednu malu hižu i isto tako muslave knjige kot i njegove. Teško je čekao, kada će dojti iz drugoga razreda u treći, ar ta treći razred nosio mu je jedno lipo ufanje i obećanje: Od toga razreda smili su školari, ako su se dobro učili, hasnovati gimnazij-sku biblioteku i si posudjivati jednoč u tajednu – svaki utorak – lipi naučne knjige.

Došao je i za Tomaca ta dan. Jur prvoga utorka otpodne stao je med prvimi školari pred zaklenu-timi vrati biblioteke i čekao na profesora – bibliotekara. Kad se je profesor pojavio i otklenuo vrata ter pustio skolare u sobu, su se Tomacu krisile oči: Na zidina su stali veliki ormari puni s lipimi knjigami – to je bio hipac, od koga je on jur dugo sanjao!

Školari iz viših razredov su prvi došli na red. Profesor, čvrst človik hitrih pokretov i oštroga pogleda davao im je upute, kako moraju postupati s posudjenimi knjigami, preporučao im je dobre knjige, i napomenuo one, ke nisu bile vridne posuditi. Tomac se nije puno mario, ča profesor govori nego je jako gledao va knjige, ke su bile lipo poredjene u ormari za staklom i je razmišljao, ča more biti napisano i naslikano u nji, pak mu je bilo žao, ča se smi samo za jednu knjigu odlučiti i samo jednu sobom zeti, ka je odredjena za njegov razred, ali i to samo onda, ako ima u svi školski predmeti dobru ocjenu!

Ča će si nek zibrati? Iz takovoga razmišljanja ga je naglo prekinuo glas profesora:

– Si li došao simo, da spiš ili da si izabereš kakovu knjigu?!

Dičkaki, ki su stali za Tomacom, su ga rivali i mu se smijali, a pred njim je vidio profesora s čvrstim šakami, kratko pošiškanimi vlasima i s oštrim licem. Tomaca je bilo strah, da će ga zvati s kakovim neobičnim, našpotljivim imenom, ko ćedu pak njegovi tovaruši preuzeti, i ko će pak na njem ostati cijeli njegov žitak, ar profesor je to rado činio.

– Ada, ča bi ti bilo po volji? – pitao je profesor ironično.

– Ja bi... prosio bi kakovu knjigu o putovanji po različni zemlja... jecao je prestrašeni dičak.

– Ti bi... prosio bi... Ja mislim, ti sam ne znaš, ča bi rad... I on je posegnuo za jednom većom, debelom knjigom, dao ju dičaku u ruke, napisao dičakovo ime na listu i rekao nestrpljeno: Idemo dalje!

Tomac je primio knjigu, vidio da na njoj stoji pisano „Velika i lipa Afrika“, i odmah je počeo znatiželjno prevraćati u njoj stupajući po stepenica doli. Pritom se je pofuznuo na jednoj štigi, ulovio se za glander, a knjiga mu je ispala iz ruk i se je odruljala po štiga doli ter onde ostala otvorena ležati. Kad ju je pobrao, vidio je vas prestrašen, da se je knjiga razvalila, oslobodila od koricev i da je visila još samo s dvimi konci na hrptu omota. Ogledao se je naokolo, je li nigdor nije vidio ča se je s knjigom stalo i popaščio se domom. Doma je shranio uškodjenu knjigu na dnu njegovoga kofera. Onda je prošao van na dvor, da se onde igra i zabavlja s njegovimi tovaruši. Ali kad se je počelo zaškurivati i kad su se tovaruši raziš-

li, pomislio je, da i on mora pojti domom i da ga onde čeka ča neugodnoga, morskoga. To ga je sve jače mučilo. Vičerao je brzo i malo, i veljek po vičeri prošao je u svoju hižu. Onde se je pretvarao, da si piše zadaću za drugi dan, a zapravo je doprimio uškodjenu knjigu na stol i ju onde razgledao, kot kad bi imao tešku ranu na tijelu. Knjiga se je držala još samo s tankim koncem na korica. Vidio je, da je bila jur pred tim uškodjena pak nešikano s nekim čemer-nim lepkom slabo zakaljena, ki je veljek popustio, kad mu je knjiga spala s ruk. Premišljavao je, ča bi morao učiniti, da bi knjigu mogao otrpiniti najzad, a da ta mrzovoljni bibliotekar ne bi upameteo, kako jako je uškodjena. Kad bi ju otrpimio kakovomu knjigovezaču da ju popravi? Da, to bi bilo najbolje! Ali kade će zeti pineze za takovo djelo? Pritom su se otvorila vrata i bilo je čuti kako se ljudi u kuhinji razgovaraju. Prestrašen hiti knjigu u kofer, zabuši poklopac i počne prevraćati u svojoj pisanki. Kad su se vrata od kuhinje zatvorila, on potihom otvori kofer i zame knjigu opet van. Sad je vidio, da su popustili i oni poslidnji dva konci i on je držao u

jednoj ruki zafuljane hartice, a u drugoj ruki rasklimane korice knjige. Zlo je bilo ada potpuno! Pažljivo je sastavio knjigu, položio ju na dno kufera i ga zaklenuo. Zatim se je vratio u kuhinju, sjeo za stol i s drugimi razgovarao, igrao i smijao, ali stalno je mislio na svoju mučnu tajnu i krivicu. Tako je počeo prve dane trećega razreda gimnazije.

Pri podučavanju su mu misli išle oko toga, kako će stupiti pred staroga, oštroga bibliotekara s uškodjenom knjigom. Ništa si nije mogao zapametiti, ča su učitelji govorili. Još i profesor matematike, mršavi i dobroćudni starac, ki ga je uvijek hvalio, gledao je zabrinuto kroz svoje očaje i govorio: Ča je s tobom, Latković? Ti si bio moj najbolji učenik, a sada?!

A Tomica je samo migao očima, šutio, sramovao se i bio sričan, da se smi opet sjesti. Malo je jio, zmljednio je. Sve noći i svi dani su bili teški za njega, ali osobito mučan je bio svaki utorak, kada su se vraćale posudjene knjige. Svaki utorak su njegovi tovaruši nosili najzad posudjene knjige i uzimali nove. Palo je u oči nekim od njih, da on to nikada ne čini. Jedan ga je pitao, zač si već ne posudjuje

knjige iz školske biblioteke. On je odgovorio, da još nije pročitao onu prvu. Nato mu veli špotljivo jedan drugi:

– Ne moreš si misece dugo držat jednu knjigu! I drugi bi si ju rado čitao. Ili se ju kaniš znamda napamet naučit?

Nato se je Tomac još jače prestrašio: Ča ov morebit zna, ča se je s mojom knjigom dogodilo? Sada je spoznao, da uškodjenu knjigu ne more duže shranjati i da mora nešto učiniti. Prošao je u jednu trgovinu i kupio onde od svojih prišporenih pinez nešto kalja. U jednom kutu dvora, kade ga nigdor nij vidio, naložio si je mali oganj i na njem u jednoj staroj presuri skuhaeo kalje. To se je rastezalo, lovilo za ruke i prste, pak kapalo. Svejedno mu se je ugodało, da je jednim zašpičenim drivcem namazao knjigu i korice, sve sastavio kako je mogao i obložio teškim kamenom.

Tu noć je osobito nemirno spao. Svaki čas se je probudio i premišljavao, je li sada nije potpuno upropastio posudjenu knjigu. Onda bi opet kratko zadržimao. Čim se je malo razvidnilo, prošao je po knjigu i ju oprezno otvaraó. To je išlo teško, ona je pucketala i

nek polako ju je mogao raširiti, a odzad i najper bilo je puno flekov od lepka. Dičak je knjigu opet vrgao u kufer i drhteći od zime i razočaranja se je legao u stelju.

Tako je prošlo nekoliko dan i došao poslidnji utorak u prvom semestru. To je on dan, do koga su se morale vratiti sve posudjene knjige. Gdo toga ne bi učinio, ne bi dostao školskoga pokazanja. Tomac si je nebrojeno puta predstavio, kako će to biti: stupit će u biblioteku, kad bude u njoj najveć školarov. Onda profesor neće imati toliko vrimenta, da se bavi s njim i njegovom knjigom. Knjigu će zaviti u bijelu harticu papira, a pred profesorom će razmotati ta papir, da profesor bude vidio, kako pažljivo on s tom knjigom zahadja...

Pun skrbi i straha otpravio se je s knjigom u biblioteku. Onda je išao neko vrime goridoli i spitkovao tovaruše, ki su išli van pak nutra, je li je profesor dobre ili zle volje. Jedni su govorili ovako, a drugi onako. I kad su u jednom trenutku došli trimi najednoč, stupio je i on s njimi unutar. Zubi su mu cvokotali, a desna noga neugodno podrhtavala. Teško zamišljen nije ni opazio, kako su oni

pred njim jedan za drugim prošli i on je stao pred profesorom, ki je izgledao jako zabrinut i čemerne volje. Tomac je pozdravio i mrm-ljao nešto kotno: „Prosim, gospodin profesor!“ Pritom je polako i nešikano odmatao bijelu harticu od knjige. Profesor, mrzovoljan i škuroga lica, nije ga ni pogledao: Zeo je knjigu, udrio s njom po šaki live ruke, pogledao broj na hrptu knjige, zatim črljenom olovkom prekrižio dičakovo ime na listi, a knjigu položio na one druge knjige, ke je pred tim bio primio. Ne dižući ni pogleda, profesor je potegnua ruku za dojduću knjigu, a dičak je stao neodlučno pred njim. Stopr kad ga je tova-

ruš, ki je čekao za njim, porinuo da ide dalje, prošao je Tomac neodlučno i s polakimi koraki k vratom. Čekao je, kad ćedu ga viknuti njegovim imenom i ga zvati, da dojde najzad. Ali ne! Dogodilo se je najveće čudo: da se ništa nije dogodilo. Sve je prošlo srično i dobro. Onako, kako si to Tomac nikada nije zamišljao i predstavljao. Radovao se je. Ali po ulica je išao kao istučen ili mlahav po teškoj bolesti.

Došao je u njegovu hižu. Onda se je povalio na stelju i u kratkom času bolje počinuo nego u zadnji četrnaest dani i noći.

(Po Anti Jakšiću)

Smišice

Mare kod vračitelja

Mare povida doktoru: „Kad si s prstom pretisnem na čelo, me čelo boli! Kad pretisnem na trbuh, me trbuh boli. Kad pretisnem na koljeno, me koljeno boli. Ča to more biti?“ Doktor Mari odgovori: „Mene to ne čudi, Vi ste si prst zlamali!“

Ne morem već piti

Policajac zaustavi jednoga autovozača, ki se vozi simo-tamo, i vidi da je napit. Pokaže mu, da spusti oblok doli i mu veli: „Hodte s manom!“ Vozač mu nato veli: „Ali, gospodine inšpektore, ja već ne morem ništ pit!“

Ivica

Učitelj zove Ivicu najpr na tablu kade visi karta cijeloga svita i mu veli: „Moreš mi pokazati kade je Amerika?“ Ivica jako dugo gleda na tablu i po nekom času pokaže

na karti pravo mjesto. Učitelj nato pita dicu: „Znate vi gdo je pronašao Ameriku?“ Vas razred zavikne glasno: „Ivica!“

U Afriki

Učitelj pita Maricu: „Povi mi pet živin ke živu u Afriki!“ Marica samosvisno: „Dva oroslani i tri elefanti.“

Verica

„Moj najbolji tovaruš Štefe mi je kupio kartu za svitsko prvenstvo – za finale med Nimškom i Engleskom, a ja se kanim ta dan oženit... Ako je ki muž zainteresiran, onda neka čeka na crikveni štiga u Belanovi. Ime joj je Verica i 24 ljeta je stara!“

Odmor

„Kade si bio na odmoru?“, pita šef djelača. Nato on: „Pol dana na skijanju, a tri tajedne va bolnici!“

Črv

Dva ribari sidu cijeli dan na jezeru, da lovu ribe. Jedan od njih ništ ne ulovi i veli tovarušu: „Daj mi drugoga črva, ov moj se ništ ne trudi, da ča ulovi!“

Kot moja žena

Muž i žena idu u kino i si kupuju kokice. Nato pita prodavač: „Ćete slane ili volite slatke?“ Muž mu veli: „Takove kot moja žena!“ Nato prodavač: „Debelih i mraznih nimamo!“

I ja se to ufam

Učitelj veli oštro Ivici: „Ja se ufam, da te neću već uloviti kod otpisivanja!“ Nato Ivica: „Gospodin učitelj, to se i ja ufam!“

Stres

Ivica povida starjim: „Imamo malo učiteljev! Štao sam, da su jako va stresi. Ja je jako milujem i im kanim malo olakšat djelo. Zato kanim svaki misec – bar svaki misec – daj deset dan ostat doma!“

Djelo napustiti

Šef veli sekretarici: „Toliko je pošte došlo, da ćete imat cijel misec pisanja! Ča ćete prvo napisat?“ Nato sekretarica: „Moj otkaz!“

Sice

Mama veli dičaku: „Sinko, si ti to moje sice kamo vrgao? Ne morem je nigdir najt!“ „Da, mama, ja sam je hitio va kantu za otpatke, ar je bilo sve škuljasto.“

I mene pitat‘

Mare kara Baru: „Kako si mogla s mojim mužem pojt‘ na stelju?“ Nato Bare: „Ja sam nek kanila znat‘, ki je bolji!“ Mare joj zabruna: „To bi bila mogla i mene pitat‘!“

Zaškurilo pred očima

„Kade sam? Ča se j‘ stalo?“ pita muž kad se zbudi. „Vi ste u bolnici“, veli mu vračitelj, „i ste bili onesvišćeni. Imate stučenu glavu i dvoja polamljena rebra, morali ste imati kakovu prometnu nesriću!“ Nato muž: „Ča se znam spomenut‘, sam kopao va vrti ziz ženom i ona je imala lopatu va ruka. Kanio sam joj pokazat jednu raslinu, ka se zove „Velika debela Henne“. Onda mi se j‘ zaškurilo pred očima.“

Va uredbi

Muž veli ženi: „Mene jako glava boli, imaš ti ča proti tomu?“ Nato ona: „Ne, ne, to je va uredbi!“

50 eurov

Žena pita muža puna straha i skrbi kad je došao od vračitelja: „Ča ti je rekao gospodin doktor?“ „50 eurov!“ veli joj muž. „A ča si imao?“ „30 eurov!“ „Da, ali ja mislim, da ča ti je falilo?“ pita ga žena. Nato muž: „20 eurov!“

Rodbina

Muž i žena se svadjaju u štali. On pokaže ženi svinju i joj veli: „Ovakova je tvoja rodbina!“ Nato žena: „Imaš pravo, moja svekrva i moj svekar, znači – tvoji roditelji!“

Provala

Sudac pita optuženoga: „Zač ste tri puta provalili u istu prodavaonicu?“ „Prvi put sam tribao kljat za moju ženu, a dva pute sam ga morao zaminit!“

Oblok

Vračitelj po osmi dani pita pacijenta: „Ste me posluhnuli? Znete još, da sam Vam naručio, da pri otpртом obloku spite?“ „Da, gospodine doktore, ja sam Vas posluhnuo!“ „Pak je kašalj prošao?“ pita doktor. „Kašalj ne, nek moj handy pak moj laptop.“

Kamo na odmor

Štefko pita Juricu: „Si si jur premislio kamo ćete se vozit' na odmor?“ Nato Jurica: „To ne tribam načinit'! Kamo se vozimo, odluči moja žena. Kada se vozimo, odluči moj šef, a kako dugo ćemo ostat', odluči moja banka!“

Jakov Berlaković

Konjsko prezime

Staroga generala Alekseja Buldejeva bolu zubi. Zapravo je to nek jedan zub, ali to je on veliki, gutni zub. On ima tako strašne boli, da ih već ne more podnositi. Cijela njegova familija – žena i dica, cijela njegova družina – sluge i službene, sve je na noga, svi stoju oko njega i mu davaju dobre tanače, ča neka čini, da si boli olakša. I on je pokorno poslušao i činio sve, ča su mu predlagali i ča je sâm držao za dobro: Ispirao si je usta s votkom, žganim, slivovicom, konjakom, rumom, pepelom od duhana, mazao obraz terpentinom, petrolejom i jodom, rivao si u uši bator namočen špiritusom, ali sve je bilo zaman. Zvao je i doktora – zubara ki je došao, rovao i bačkao u njegovi usti, tukljao po zubu, propisao kinina, ali strašna bol nije prestala. Zubar mu je konačno predložio, da će mu spuknuti zub, ali

general je to odlučno odbio. Tada mu veli Ivan Jevsenić, nadglednik i upravitelj generalovoga imanja, neka pokusi još čaranjem, to je vračenjem na daljinu, telepatijom:

– U gradu Saratovu živi penzionirani činovnik Vasilije, ki vrači bolesne zube na čisto jednostavan način. On veli bolesniku: Poj k otvorenomu prozoru, pljuni dvatri pute doli, okreni glavu livodesno, onda gori-doli i svaka bol prestane. Človik ne bi vjerovao, ali on ima takovu moć. Svi, ki ga poznaju, znadu, da on sada samo od toga živi. Pošaljite mu telegram, tako i tako... Slugu Božjega Alekseja bolu strašno zubi... Prosim, pomozite i izliječite!... A pineze za liječenje mu pošaljite po pošti. Pokusite nek, on mer rado pije votku i žgano, rado psuje, ali kad-god je potribno, on bolesnim ljudem pomaže.

Generalu Buldejevu bilo je to malo čudno, ali on je jako cijenio svojega upravitelja, ter se je odlučio, da će i to još pokušati:

– No dobro! Človik na mojem mjestu bi poslao telegram ne samo umirovljenomu činovniku, nego još i živomu vragu u dibo-kom paklu!

On sjede k stolu, zame pero u ruku i:

– Reci tako: Kako je ime tomu čarobnjaku i njegov adres!

– Da, da, pišite ovako: U gradu Saratovu, poštovanomu gospodinu Vasiliju, s prezimenom... s prezimenom... K vragu, kakovo mu je to prezime?... Tolič, kad sam simo išao, bilo mi je još va glavni, a i sad mi leži na jeziku... Ivan Jevsenić digne glavu, gleda gori na grede na plafonu, giblje usnice i premišlja, a general drhće od zubne boli i strpljivo čeka:

– No ča je? Misli malo brže!

– Da, veljek... Pišite gospodinu Vasiliju... Čekajte, znam, da ima čisto obično prezime... tako, nikako konjsko..., ali sada mi ne more dojt va glavu... Konjević?... Ne, nije Konjević, morebit Konjarević?... Ne, nije Konjarević... nego Konjiković ili Kobilić ili Kobilica?... Ne, nije ni to!

– Morebit da je Ždribić ili Ždribičević ili Žvalović? pita general.

– Ne, ne!... Čekajte: Potković?... Sedlar, Sedlarović?... Hm, nije, nije!

– Je znamda Uglavnik, Glavniković, Glavanić, Glavanović?

– Ništ od toga!

– Onda Grivić, Grivičić, Grivišević ili Vojković?

– Tako spodobno je, ali nije točno... Moram misliti: Hamović, Komotić, Kopitarović,...? ili...

– Galopović... Štranjgić... Ostrugić?

– Ne, ne, ne!

Konačno veli Ivan Jevsenić:

– Idem domom, da morem mirno razmišljat, pak ću vam dojt povidat.

– Poj, nek poj! Čemu imaš tu tvoju veliku glavu? Ali pašći se, ar već od boli ne vidim, je li je dan ili noć!

Tako je prošao cijel dan i došao večer. Zdvojni i izmučeni general povali se na stelju, ne bi li mogao barem malo prospavati. Ali ne! – Provirostovao je cijelu noć, išao od jednoga kuta do drugoga njegove spavaće sobe, išao u kolobaru, legao i opet stao i hodio. Konačno, kad se je razvidnilo, poslao je general po doktora – zubara:

– Neka dojde, ja već ne morem izdržati!

Doktor je došao i spuknuo zub. Krv je procurila, bol prestala i general se je umirio. Kad su zubara platili za njegov trud, on se sjede u svoju kočiju i krene prema domu. Ali vani na cesti opazi Jevsenića kako polako i zamišljeno koraca prema majeru generala. Kako se je moglo naslutiti po njegovomu nabranomu čelu i po izrazu lica i očiju, on je teško i mučno razmišljao: Konjski – Žvalić – Kopitović?... mrmaljao je.

– Ivan Jevsenić! – okrenuo se je doktor prema njemu. – Morem li kupiti od tebe dvi ili tri vriće zobi? Meni ju nudu naši seljaki, ali ta

njeva zob nij ništ vridna...

Ivan Jevsenić pogleda u doktora, zdigne obadvi ruke i ulovi se za glavu. Ne odgovori ni riči nego počne bižati, ča su ga noge nosile, ravno u generalov kabinet, odbuši vrata i stupi prez pozdrava pred generala:

– Sad znam, došlo mi je u glavu: Zobec! Zobec se zove ta glasoviti liječnik.

Pošaljite telegram Zobecu u grad Saratov!

– Brus! Šuti! Zub je vani! Tvoja glava je prez pameti, a moja usta prez mojega najvažnijega zuba! Van s tobom!

(Po Antonu Čehovu)

Marija

(3. nastavak)

Prilično jedno ljeto pred nje smrćom je majka Marija napisala sljedeći „nauk“ u neke knjižice, jer joj se je činio tako lipim i važnim, da ga napiše još i s nje livom rukom – prem nije bila livarka, ali si je bila pred nekim časom tako spalila desnu ruku, da je morala sve djelati livom, ada još i pisati:

„Nauk, koga je stari Tobiaš dal svojemu sinu, mladomu Tobiašu. Poslušni moj sin riči moje i shrani je va serce tvoje, kad Bog dušu moju zame zakopaj tijelo moje i sve danke žitka tvojega va poštenji derži mater tvoju, ar ona je s tobom mnogo terpila, i kad ona umre i nju oćeš uza me zakopat. Sve danke žitka tvojega pred očima jimaj, va grih nigdar ne privolji i zapovidi Božje ne prekerši. Od siromaštva tvojega almuštvo dili, kad budeš mogal, ako budeš čuda jimal obiljno daj, ako samo malo budeš imal, nauči se i z ma-

loga uboge rado nadiliti, ar s ovim si hoćeš velik kinč pri Bogu spraviti. Čuvaj se moj sin od svake nečistoće i mimo tvoje žene nigdar k drugoj ne priloži. Gizdavoga serca ne budi, ar od gizdosti je sve skvarenje početak jimalo. Ako gdo tebi ča djelal bude, daj njemu zasluženu plaću i najam težaka neka nigdar pri tebi ne ostaje. Ča va drugom oduraval budeš, onoga ne čini, s gladnimi tvoj kruh dili i s tvojom pratežom gole pokri. Ako si sam ne budeš znal svitovati, od starih ljudi dobar tanač prosi, svagdar pak blagoslavlaj Boga, da on tvoje pute ravna i svagdar va Njegovom strahu živi. Ne boj se moj sin akoprem smo ubogi, ali mnogo dobra hoćemo jimat, ako se Boga bojali, zla se čuvali i dobro činili budemo.“

Svaki put kad je Marija mnoga ljeta kašnje povidala o ranoj smrti nje majke, nastala je tužna i tužila

se na nemilosrdnost sudbine. Časi su bili teški, a oni siromaški. Na Božić si nisu mogli postaviti božićnoga driva, nego im je otac samo zataknuo jednu jelvovu kitu za tram, na ku su pak obisili nekoliko orihov i šarih papirićev. To je bio njihov Mali Jezuš, a darov pravoda nije bilo. Zime su ončas bile oštre a njim su sfalila drva. Da se ne bi njegova dica smrzivala i da bi si mogli ča skuhati, išao je otac u lozu i donesao domom drv. Ali ulovili su ga i on je morao u susjedsko selo u zatvor, odakle su ga ali po nekoliko dani otpustili. Ča bi bili sa siromaškim ocem djelali, na koga su doma čekala troja mala i gladna dica?

Človik je zaista čudnovito stvorenje. Bar kako teške su životne prilike on se uvijek prilagodi – i se mora prilagoditi – situaciji, da bi mogao preživiti. Tako je išlo i Maričinoj obitelji. I ako im je jako falila njeva majka, su dica po nekom času akceptirala novu majku, njevu maćahu, jer su ćutila, da im kroza nju ide bolje. Ona se je ne samo skrbila za nje, im kuhala, čistila i prala rube, nego ih je slala u školu i u crikvu i gledala na to, da su imala svoju uredbu. Kad je maćaha nastala noseća, su se dica

najprvo veselila na novoga brata ili sestru dokle nisu shvatila, da to znači još jedna usta za krmiti. Kako će to pojti, kad sada jur nimaju dosta?! I sami roditelji nisu znali, jer Joška, Marija i mala Milka još nisu bili dosta stari, da bi je poslali služiti. Joška je bio 11 ljet star, Marija još ne 10, a Milka? Joj, ona još nije bila 7. A priženjeni sin Franc, koga je nova majka doprimila u hištvo, je bio isto 10 ljet star, kot Marica. Za njega bi se mogla jednoč odati, pomislila je Marica, jer mi nije krvni rođjak. Ali Franc joj se nije vidio, nije bio ni lip a ni pametan.

1932. ljeta rodilo im se je skupno – sada jur peto – dite, mala kćerčica, ka je na svetom krstu dostala ime Ana. Ni jedan član obitelji si onda nije mogao predstaviti, da će toj maloj Ani jednoga dana pojti jako dobro i da će živiti u dobrotanju, jer će se odati za jednoga Amerikanca i nastati „bogata“ Amerikanka.

Ali još nije tako daleko. Još se nalazimo u trideseti ljeti i časi su jako teški. Zaslužka nije, a njihov grunat i njihova polja je kumaj moru hraniti. Mariji ljeta, da ne velim desetljeća kašnje još nije bilo jasno, kako su mogli preživiti

u tom siromaštvu i u toj svoj nevolji. Konačno je Maričin brat Joška bio dosta star, da ga pošalju služiti. Odmah po završetku obavezne osnovne škole pošalju 14-ljetnoga služiti u neko nimško selo, kade je bio sluga kot nekoga seljaka. Kroza to su njegovi roditelji imali ne samo jedna usta manje za krmiti, nego i mali zaslužak za ostalu obitelj.

Jednoga dana pošalju Mariju, da piše ide u nimško selo po pineze,

ke bi zapravo dostao nje brat Joška, da je donese domom, jer su je jako tribali. Neka starja žena vidi Mariju kako mrvu lipše obličena ide po cesti i ju pita: „No, kamo greš?“ A Marija, ka joj nije kanila uvaditi („na nos zapikat“), da ide k svojemu siromaškomu bratu po pineze, ke si je teško zaslužio, reče malo drsko: „Za nosom!“ Nato žena srdito: „No poglej si šmrku, kako odgovara!“

(Nastavak slijedi)

Optička iluzija

Ovo je najpoznatija optička iluzija na svitu: Moru ju riješiti samo oni s odličnim vidom.

Zagonetka je postala poznata 1930. ljeta kada je američki psiholog Edwin Boring pisao o toj slici u djelu pod naslovom „Nova dvosmislena figura“.

Ljudi su ostali zbunjeni poznatom optičkom iluzijom ka prikazuje dvi žene – iako mnogi tvrdu, da vidu samo jednu. Crtež izgleda kao da prikazuje mladu ženu s krljačom i velom, šlarom, okrenutu od promatrača. Ona takaj nosi pernati kaput, mantel i ogrlicu ter

ima kratke rude vlasi. Medjutim, na slici se skriva i starija žena, ku je teže uočiti. Na Redditu su ljubitelji mozgalic raspravljali o slici, pokušavajući otkriti kade se nahadja druga žena. Jedan zbunjeni korisnik je napisao: „Navodno postoju starica i mlada dama, ali ja vidim samo mladu ženu“. Drugi su brzo uskočili kako bi pomogli u otkrivanju starije žene. „Brađa mlade žene je zapravo nos starice“, objasnio je jedan. Drugi je dodao: „Uho mlade žene je oko starice“.

NN

Kako je planet dobio svoj dan

Prilikom Dana planeta Zemlje

U svitu se tokom ljeta obilježavaju brojni ekološki dani, kao Dan obrambe životne sredine, Dan zdravlja u životnoj sredini i slični, ali nijedan nije tako spontan i raznovrstan kao Dan planeta Zemlje, koga obilježavamo 22.

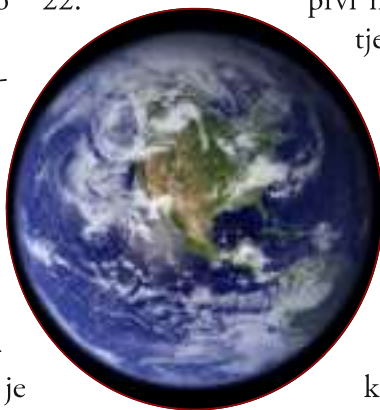
travnja/aprila. Naime, ostali ekološki datumi izabrani su većinom po dogovoru različitih međudržavnih organizacijov, da označu nekakovo potpisivanje ili izglasavanje, dokle je

Dan planeta, uslovno govoreći, jedna spontana manifestacija planetarnih razmjеров, ku su pokrenuli i iznosu pred svim gradjani.

Dan planete Zemlje je prvi put obilježen 22. travnja/aprila 1970. ljeta u SAD-u, u dobi kad je briga

za životnu sredinu po prvi put postala važna društvena i medijska tema. Ispostavilo se je, da je ona značajna za velik broj ljudi. Toga dana je na ulice izašlo već od 20 milioni Amerikancev, ča je bio

prvi masovni i javni zahtjev, da se zaštiti/čuva planet. Mnogi ekolozi su mišljenja, da je ta događaj bio prekretnica u povijesti oblikovanja ekološke svisti. Prvi Dan planeta Zemlje pokrenut je na inicijativu americkanskoga senatora Gejlorda Nelsona i borca za obrambu životne sredine Denisa Hajesa. Iako je motiv za izbor datuma obilježavanja vezan za trojicu ekoloških aktivistov iz prošlosti, ekolozi su optuženi za suradnju sa Sovjetskim Savezom. Igrom

slučaja, 22. travnja/april je rođendan vodje Oktobarske revolucije – Vladimira Iljiča Lenjina. Zato su se obilježavanju Dana planeta protivile konzervativne snage u SAD-u.

Medjutim, ov pokret je postajao sve popularniji, da bi od 1990. ljeta izašao iz americkanskih okvirov i raširio se kao globalni fenomen. Danas je u njegovo pokretanje svako ljeto uključeno već tisuć ekoloških organizacijov i 193 države.

Kako procjenjuje organizacija Earth Day Network, u manifestacija 22. travnja/aprila širom svita

u posljednji ljeti sudjeluje milijarda ljudi, zbog čega ga nekad nazivaju „najmasovnijim gradjanskim svetkom na svitu“. Ovoj mriži se je ugodalo da organizira kampanju sadnje milijardu stabal širom planeta.

U proslavu Dana planeta Zemlje morete se uključiti i vi sami: sadnjom stabal, doniranjem novca za sadnju, odustajanjem od upotribljavanja pesticidov, odustajanjem od upotribljavanja plastičnih vričić i drugih plastičnih predmetov za jednokratno upotribljavanje, smanjenjem potrošnje struje i hranjenjem s manje mesa.

foto: Pixabay/xiSerge

Drage uspomene

Jedna priča u poslovice

Većkrat, kad idem kroz vrt i vidim cvatuće šipke, mislim na svoju dragu staramajku. Ona je svaki dan djelala u vrtu dokle je mogla, u ljeti i u zimi. Čudaputi sam se čudila kako zna izdurati vrućinu kot i mrzlinu, ali majki to ništ nije načinjalo.

„No, poj“, je htela reći, „to moraš zet kot je. **Vrime je tako kot su ljudi.** Svaki dan drugačiji.“

Mislim, da su ljudi prlje bili čuda ča naučni. Oni su pretrpili boj, glad i druge teške čase. Naučili su se u toku vrimenta, da nije sve po sebi razumljivo i nastali su strpljivi. Čudim se koliko zna jedan človik pretrpiti: toliko boli i suz. Koliko puti je sprohadjala majka najbliže na cimitor. Rodbina je velika a krug družic nije bio mali. Čudaputi se je majka potužila: „Zač me dragi Bog ne kani k sebi zet?“ U to vrime su jur mnogi rodjaki bili umrli, med njimi je bila i nje dra-

ga sestra Liza. S njom se je majka htela dugo razgovarati, a ti razgovori su joj kadakoč i falili.

Pravoda smo mi mladi bili uza nju, ali to nije bili isto. Kako bi ju mi mladi mogli razumiti? Ipak se je razveselila kad je imala dicu, unuke a kašnje i praunuke uza se. Nek jedno nije kanila: Nijedan joj nije smio reći „Urlioma“. Tako ča nek Nimci velu, a zvana toga ju to starju načinja. „**A starih ljudi nij.**“ To je majka rekla i kad je jur bila prik 90 ljet stara.

Kad ovako najzad pomislim na svoju starumajku, onda si mislim, da ju nije samo molitva držala – ona je molila dan i noć – i kad je mogla, onda je išla k maši. Ne, i takozvane poslovice su joj svenek prik ust došle.

Jedno je majki svenek bilo važno. Da su gosti dostali dost za jisti i za piti. „**Ki pita, ta nerado dâ!**“, to je bila nje slavna rič.

To znači, da nismo smili pitati goste: „Se kanite ča napit?“ nego „Ča se kanite napit?“

No, a za jilo se uopće nije htilo pitati, bar ne ako je išlo po majki. Ona je najvolila nametati stol, a najbolje veljek još i pladnje od gostov.

Razveseliti se je htela kad su se svečevali rodjendani ili još već imendani. Onda je ona bila takorekuć u nje „elementu“. Dane dugo je jur htela pripravljati i moju mamu pitati je li ne kani sad jur jednoč ča speći. „Pak, boa, ne tako malo, da sfali!“ To je svenek bila nje najveća skrb. A kad su pak gosti hteli dojt, se je – čim je starja nastala – i htela k njim sjesti, ali jednim okom je svenek pogledala je li ionako ništ ne fali. Kumaj je ki-ta šnicl htio faliti na ploči, onda smo jur morale bižati, da još ča doprimimo. No da, morete si misliti, da si onda cijel tajedan nismo morali već ništ kuhati...

Apropos kuhati, „**Jist se mora to, ča na stol dojde!**“, a ne kakove špompanadle načinjati [pretirati]. Petak se je svenek kuhalo prez mesa, a nedilju je panirano ili pečeno došlo na stol.

Ali i ako je majka sve jila, i onda je imala takozvane favorite. A većputi

su to bili i meniji, ke nijedan drugi nije jio, samo ona: Na primjer šnicle je najvolila jisti zis kompotom – ar to se je naučila u takozvanom kimpetu [Kindbett]. Onda je cijela familija kuhala za majku, ka je stoprv porodila i svaki dan je ki drugi doprimio kakove dobre stvari – pravoda, za cijelu familiju, ne samo za mladu majku. A morebit, da ne bude mliko kiselo nastalo, onda se nije nudila salata šniclu, nego skuhan kompot – a to je majki ostalo. Ali zapravo je to nek ona u toj kombinaciji jila.

A jila je – kot sam tolič jur rekla – skoro sve! Ja se ne znam spomenuti, da bi joj se ča ne bi bilo račilo. Je li su to bili žganci zis kiselom supom, cušpajz [varivo] od buče ili fržona, palačinke ili govodska juha. Sve je bilo dobro za svoj čas. A volila je i slatko, najbolje ča zis čokoladom.

I kad sam sada natuknula buče, onda mi dojde jedna štorica napamet, ka se je dogodila u Trajštofu kod moje tete Ele. Ona je čuvala na jednu divičicu, Veru, ka je znała nek nimški, a kadakoč ju je i sobom zela k sebi domom. Jednoč smo mi dvi divičice – mi smo skoro glajno stare – bile Trajštofi, a Tante Ella je načinila panirane

cukinije. Ja sam to poznala od doma i sam bila naučna, da sve jim, nek da bude i ta druga divičica to isto jila, onda je Tante Ella rekla, da su to Fischstäbchen. Veri i meni se je račilo, nek najednoč sam ja rekla – a kod mala nisam znala tako perfektno nimški: „Obades schmeckt, des schmeckt...“ Tante Ella i Onkel Peppi su se gledali i bojali, da ću sada sve uvaditi i da će biti sada konac jila. A ja sam ali nek vanspravila: „Des schmeckt wie bei der Oma die ‚bučn‘.“ No, tr je dobro bilo.

„**Ti nigdar nećeš prvoga vrganja najti!**“ No da, zapravo ga gor nisam bila iskati. Ali to je majka htela reći kad sam kot dite jako dugo spala. U prazniki ili na subote su me bratići došli zbudjati, ako su i oni koč kod majke jili i su jur htili iz dalekoga vikati: „No, ča va još svenek spi?“ No da, od onoga hipca već sigurno nisam spala. Spati mi je htela dati najka, to štima, ali sugurno ne na nedilje. Ar onda se je moralo pojti k maši i to je bilo svejedno kako dugo je ta noć pred tim durala. „**Ki je knoći junak, ta mora bit i jutro!**“

To sigurno nije nek samo moja staramajka rekla, ta poslovice je bila poznata u svi stani.

„Ali ja nisam junak...!“ bi bila rado kanila onda reći, ali to ionako ne bi bilo ništ hasnilo. Ar onda bi mi bila majka odgovorila: „**A za divičicu se to gor ne dostoji!**“ No dobro, ću joj oprostiti, ar ona je jur iz starje generacije.

Ki je poznao moju staramajku, ta će moći potvrditi, da je bila jako ljubezna žena, ali da je imala i svoje principe, kot sam je sada nakratko natuknula. I morebit to nisam svenek razumila kad sam još bila mala, ali jedno joj je bilo isto jako važno – i to je svenek htela ponoviti: „**Mi se doma po hrvatsku!**“ Ona je bila osvidočena o tom, da se materinski, hrvatski jezik more dobro naučiti doma u stanu – a to nimško će onda ionako od samoga dojt. Sada sam odrašćena i gizdava na moj materinski jezik i na sve druge jezike, ke više-manje dobro govorim. Hvala Bogu su moja mama i staramajka bile tako samosvisne i su me naučile hrvatsku rič.

Zato – ali pravoda i za sve drugo lipo ča sam smila doživiti u svojem ditinstvu – velim: „**Lipo Bog plati!**“

Ignac Horvat, priredio Ivan Rotter (NT 1956/29, 3; 21. 7. 1956.)

Maretić i moje ferije

Človik – razumi se samo takozvani učan človik, ne paor – dakle človik – „gospodin“ si more na različne načine pokvariti svoje ljetne ferije.

Recimo, da si činovnik pak dojdeš domom na selo, da se, kot velimo, oporaviš. Ali tvoji domaći svi, ča god ih je Bog dao, žanju i mlatu, a ti moraš za nje kuhati; tri tajedne dugo. To je jedan način, kako se ferije pokvaru.

Drugi (način) more nastupiti, ako otputuješ u kakovo zabentano štajersko selo, jer za Bad Hall nimaš dost debele mošnjje. A prije nisi bio opazio, da je na Medarda curilo. E, i sada ti svaki dan zлива s neba kao iz skafa. I ti se moraš cijeli mili misec nek sa zaspanim krčmarom zabavljati, i s njegovimi kravami.

Još gorje je, ako ti se ravno na početku julija užge slipo črivo. Liječnik te odmah pošalje na operaciju. Operacija se nemer dobro

ugoda, ali nešto se ipak nije ugodalo, ar ti se rana stalno gnjoji i ti moraš cijele ferije preležati u vnojavo bolnici.

A gorje nad gorje je, ako si na junijskom ispitu slučajno pao iz latinskoga ili matematike – ča je najvećput slučaj – i sad se moraš cijele dva misece mučiti – učiti, da se u septembru na popravnom ispitu nekako skroz – pofuzneš... Hej, ti zli i nemilosrdni profesori! I meni je jednoč jedan takov pokvario ferije.

Zvao se je Maretić, profesor Maretić. „Glasovit“ po tom, ča je napisao hrvatsku gramatiku; kako mnogi držu, izvrsnu gramatiku. Neka mu bude. Ali ja tu gramatiku (slovnícu) nisam znao. Premda sam bio jur zdavno svršio svoje sridnje – i visokoškolske nauke Sramota, je li?

Da, pak kakova! Jer nij li te moralo biti sram, kad ti je urednik –

med nami rečeno: jedini, ki je znao Maretića napamet – stalno ispravljao tvoje najbolje izmišljene i najlipše ispišene članke, i našao po tri-četire pogriške u svakom redu. A rezultat: on se je jadao i potio, a i ti si se jadao, još jače!

Tomu mora biti ipak jedanput konac! – odlučio sam heroično u sebi. Jer ako sam se u sridnjoj školi protukao da i kroz tri-četire gramatike – nimške, latinske i grčke – no onda ću lako požrkat i Hrvata Maretića! Premda sam, kako rekoh, jur zdavno izrastao iz školske klupi. Odlučeno, učinjeno.

Neko ljeto, na početku ljetnih praznikov, zeo sam dakle toga Maretića u ruke i obrnuo ga na zadnju stran: 240 stranic. A ferije traju 8 tajedan. To dakle znači na svaki tajedan 30 stranic, a na svaki dan izuzeto nedilju, ka se mora posvetiti većemu Gospodinu – 5 stranic. To je opet: dvi ure dopodne, dvi popodne.

I gle, išlo je. Pravoda nek uz čvrstu volju, molitvu i post. (Napomena: ne psost!). Uz post od kupanja, kartanja i kegljanja. Na ovo je samo navečer bilo vrimenta, ali dovoljno. No ki ta dan sam bome

pregrizao nek 3-4 stranice – jer je puhao južnjak, a toga ne morem podnositi. Ali bilo je opet dani, kad sam ih zmogao i šest.

Moje lipe ferije su bile to ljeto nemer fuć; ali za toliko sladje su bile pak dojdūće. A moj urednik je božao od radosti. On je odsle upravo s veseljem primao moje spiske. A kad bi bio imao pinez za tantjeme, rado bi mi bio plaćao 5 groši – ončas velika nagrada! – dakle 5 groši po redu. No meni je bilo i njegovo veselje dosta veliko – veselje.

Nazadnje: Ja ne svitujem svakomu, ni toplo ni vruće, da si upravo svoje ljetne ferije pokvari s Maretićem ili spodobnima hahari. Advenat ili korizma bi bile znamda zgodnije dobe za ovakov posao. Samo toliko bih htio reći – prez zamire! – da potle već nimam problemov s gramatikom i pravopisom. Odlag ako mi ih drugi ne napravu. Ali ja im vjerujem, tim drugim: da je jezik ča živoga ter se i on stalno razvija, obogaćuje i usavršuje. A mi, ki pišemo, moramo s njim.

IGNAC HORVAT

GRADIŠĆ
ANSKOHR
VATSKAB
IBLIOTEK
AGRADIS
CANSKOH
RVATSKA
BIBLIOTE
KAGRADI

HRVATSKO ŠTAMPA
IZBOR IZH
ORVATOVO
GAKNJIZE
VNOGADJ
ELAIZBOR
IZKNJIZEV
NOGADJEL
AIGNACA

izabrana
djela

HRVATSKO DRUŠTVO

Olga

Još dandanas bio bi pripravan dati pol traktora zato, ako bi mogao doznati, da li je njoj bilo zaistinu Olga ime.

Zvali su ju naime Olgom i bila je naime vjerojatno Ruskinja i imala je nevjerojatno črne vlasi i more-

bit, da se je zbog toga trudila govoriti fantastičnim francuskim akcentom tako, da sam bio skoro siljen priznati nju kot kćer generala Bijele čete, ki je prodavao švedske brijačice u Jardin du Luxembourg.

foto: privatni arhiv Ana Šoretić

U Ottakringu je imala Olga svoj stan, vežu, hižu ino kabinet, spala je ali na gangu.

Spala je Olga na gangu zbog mističizma i još neke druge tajne, ku je ona meni otkrila jednoga dana: Ćutila je u dubini slavske svoje duše, da bi nju ostavilo melanholičnom ako bi spala u dost širokoj stelji, ka je njoj bila takorekuć samo osigurano mjesto djela.

Vjerujte mi, da mi nije bilo lako diskutirati, kad me je siromašnoga gradišćanskoga Hrvata zvala Olga dostputi bastardom, ki nije još ni pol toliko internacionalan. Ali ki drugi, pitam vas, i odgovorite mi iskreno ki drugi bi bio pjevao s manom po tretoj floši „Rajska diva“ u tudjem, meni tudjem Beču.

I vidite, zbog toga nosim ja još dandanas Olgu u svojem srcu, bili smo dvi diboke slavske duše uz nimški ocean. A u njoj sam ja i hvalio i častio ruski narod, ki je

omogućio mojemu ocu, da pojerba sve tri krave i cijelu gomilu kad je ostao stric Beowulf pred Stalingradom.

*Ali onda jednog dana Olga od mene ode
sve su staze bile puste i hladne
su bile vode
shvatio sam sve je prošlo i Olge
nema više.*

*Ronio sam gorke suze
uopće kad sam uptio da ikona
zgora nje stelje
nije bila ona svete Majke Šežovne,
nego svete Majke Čenstohavske.*

*Ali umirio sam se, ar dobroga
Austrijanca ne pere
kaj je Šežov, i ne pere kaj je
Čenstohava, ili
morebit Auschwitz.*

*Privatni arhiv Jožefa Hartmanna
(12. oktobra 2024.)*

Posjet Cenacolu

3. i 4. stepen Osnovne škole Pinkovac su pohodili zajednicu Cenacolo u Kleinfrauenheidu. Iako smo se u školi dobro pripravili je nekoliko dice ipak bilo nervozno. To se je vrijeda preminilo, kad smo vidili ove 32 muže u starosti od 18 do 50 ljet. Svi su imali u svojem životu probleme. Ove pro-

bleme su punokrat željili riješiti ili s drogami ili s alkoholom. Ali to nije moguće. Znamo, da se problem i

tako ne rješavaju, samo povećavaju. Ovi muži su izgubili smisao života. Ništa je nije moglo spasiti. Samo ova zajednica. Sestra Elvira je utemeljila prvu zajednicu u Italiji 1983. ljeta. Ona je živila od 1937. ljeta do 2023. ljeta. Nje koncept je jednostavan i uspješan.

Uvijek su svi skupa, tako da se moru razgovarati. Razgovorni jezik je talijanski. Učenje ovoga jezika je sigurno teško, ali je istodobno lipa mogućnost, da misli već ne fokusiraju na probleme nego na ov izazov. Preko dana djelaju, molu očenaše i bavu se športom. Svaki ima svoje obaveze.

Nigdor nije sam, svaki se čuti potreban i tako najde opet u ravnotežu. Muži ostanu nekoliko ljet ovde,

dokle su sigurni, da moru opstati opet sami u svakidašnjici. Edo i Samuel su nas peljali i pokazali su nam kapelu, kade smo skupa jačili, molili i poslušali sve o njevom životu. Po tom smo išli kroz radionice, dvor i štale. Bio je jako lip i intenzivan doživljaj.

Sjaj povijesti

Kalendar Gradišće 2025.